

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΑ (ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ : Πλάτων, Πολιτεία 518b-519a (9^η διδακτική)

A1α.

1. Λάθος : “ ή δὲ τοῦ φρονῆσαι...οὐσα”.
2. Λάθος : “ὕπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς...γίγνεται”.
3. Σωστό : “τούτου τοίνυν.....διαμηχανήσασθαι”.

A1β.

1. “σφεῖς ἐντιθέναι” : Το σφεῖς επαναλαμβάνει από την προηγούμενη περίοδο τους επαγγελματίες δασκάλους, δηλαδή τους σοφιστές “τινὲς ἐπαγγελλόμενοι...εἶναι”.
2. “ὥπερ καταμανθάνει ἕκαστος” : Η λέξη ὥπερ αναφέρεται στην λέξη το ὄργανον, δηλαδή την δύναμη της γνώσης που έχουμε μέσα μας.

B1.

Παιδεία για τον Πλάτωνα μέσα στην ιδεώδη πολιτεία είναι εννοημένη όχι σύμφωνα με τις σοφιστικές αντιλήψεις, που την παρίσταναν σαν μία από το μηδέν εμφύτευση μέσα στην ανθρώπινη ψυχή καινούργιων δυνάμεων, αλλά *σαν μία στροφή των οφθαλμών της ψυχής προς την γνώση και προς τὸ εἶναι-οὐσία τῶν ὄντων. Δηλαδή, παιδεία για τον Πλάτωνα είναι η στροφή της ψυχής προς την ιδέα τοῦ Ἀγαθοῦ, η δύσκολη ανηφορική διαδικασία της μετάβασης από το σκοτάδι της ἀγνοίας προς την θέαση της αλήθειας. Η παιδεία για τον Πλάτωνα είναι η καθοδήγηση του θείου στοιχείου που ενυπάρχει μέσα στον άνθρωπο, δηλαδή της σοφίας και φρόνησής του, προς την αληθινή περιοχή του ὄντος (προς τις ιδέες) και προϋποθέτει την αποκάθαρση της ψυχής από τις γήινες επιθυμίες.*

Οι γήινες επιθυμίες περιγράφονται από τον Πλάτωνα μέσα στο έργο ως ὄγκοι μολύβδινοι που αναγκάζουν την ψυχή να στρέψει το βλέμμα προς τα κάτω και οι οποίες ενυπάρχουν στην γένεση του ανθρώπου, δηλαδή ανήκουν στον χώρο τοῦ γίνεσθαι και όχι τοῦ εἶναι – τῆς οὐσίας. *Απ’ αυτές, λοιπόν, ο άνθρωπος αφού απαλλαχτεί, πρέπει να στραφεί στην θέαση τῆς οὐσίας τῶν ὄντων (στις ιδέες) και στην θέαση τοῦ ὄντος (τοῦ Ἀγαθοῦ). Όταν, λοιπόν, κάποιος απέναντι στα ὄντα αναζητεί την αλήθεια και μπορεί σε μία πολλότητα αντικειμένων να καταλάβει και να διακρίνει το κοινό τους στοιχείο, την κοινή βάση τους, και έτσι να προχωρήσει στην ενατένιση της κοινωνίας τῶν εἰδῶν, τότε σημαίνει ότι παιδεύτηκε και φιλοσόφησε.*

Σκοπός της παιδείας για τον Πλάτωνα δεν μπορεί να είναι άλλος από την πνευματική ανάταση ὅλης της κοινωνίας και την έξοδό της από το σκότος της αφροσύνης και της αμάθειας. Ο ίδιος ο φιλόσοφος δηλώνει με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο ότι η παιδεία, το ακλόνητο αυτό βάθρο στο οποίο μπορεί

να οικοδομηθεί η ανθρώπινη τελείωση, δεν αποτελεί προσωπική υπόθεση κανενός και δεν μπορεί να θεωρηθεί σε καμία περίπτωση αυτοσκοπός (γι' αυτό λέει στο κείμενο : να μην επιτρέπεται αυτό που τώρα επιτρέπεται, δηλ όσοι ανέβουν στον νοητό κόσμο να μένουν εκεί και να μη θέλουν να μεταλαμπαδεύσουν τις γνώσεις και στους υπόλοιπους, τους αμαθείς).

Προορισμός της παιδείας λοιπόν είναι μέσα από την διακυβέρνηση των φιλοσόφων να αποτελέσει τον καταλύτη που θα δρομολογήσει δραστικές αναδιαρθρώσεις στην συγκεκριμένη πραγματικότητα, δηλαδή να λειτουργήσει σαν μάνταξ κίνησης που θα οδηγήσει στην ηθική ανάπλαση των ατόμων και στην πολιτική αναγέννηση του κοινωνικού συνόλου.

Και δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητη η έγνοια του Πλάτωνα για τους απάιδευτους και τους απόκληρους, για τους δεσμώτες-αμαθείς της αδυσώπητης κοινωνικής πραγματικότητας. Σε τελευταία ανάλυση αυτοί είναι οι αποδέκτες, οι κύριοι αποδέκτες της κοινωνικής αλλαγής που δρομολογείται μέσω της παιδείας στο όνομα του Άγαθού.

B2.

Ο πλατωνικός Σωκράτης, βέβαια, με την φράση αυτή εναντιώνεται στους σοφιστές ως επαγγελματίες δασκάλους. Η επανάληψη της πρόθεση έν δηλώνει την ύπαρξη της γνώσης στην ψυχή, κάτι που οι σοφιστές το αρνούνταν και υποστήριζαν πως θα μεταλαμπαδεύσουν την γνώση στους επίδοξους μαθητές.

Η αλήθεια είναι πως ο Σωκράτης δεν πιστεύει ότι η αρετή και η αλήθεια μπορεί να μεταδοθεί ως έτοιμη γνώση, έτσι όπως έκαναν οι σοφιστές.

Και οι δύο έχουν την παραδοσιακή διανοουμενίστικη μέθοδο : σε αντίθεση προς την κοινή άποψη του καιρού τους, πιστεύουν πως αν κάποιος γνωρίζει τι είναι πραγματικά καλό γι' αυτόν, θα μπορούσε να ενεργήσει σύμφωνα με την γνώμη του. Και οι δύο τους, όμως, χαρακτηρίζουν αυτήν την νοησιαρχία τους διαφορετικά.

Σύμφωνα με τον Πρωταγόρα (τον πιο σημαντικό σοφιστή), μπορεί κανείς να αποκτήσει την γνώση για την αρετή ή για κάποιο άλλο παρεμφερές θέμα, αλλά όχι με την πνευματική μόρφωση : ο άνθρωπος την διδάσκεται, όπως διδάσκεται την μητρική του γλώσσα, δηλαδή μεταβιβάζεται σ' αυτόν όχι με την τυπική διδασκαλία, αλλά με αυτό που οι ανθρωπολόγοι ονομάζουν «κοινωνικό έλεγχο» δηλαδή μέσα απ' το οικογενειακό του περιβάλλον, τους δασκάλους, μέσα από τους νόμους της πολιτείας, τελικά μέσα από το ίδιο το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζει.

Για τον Σωκράτη, αντίθετα, η αρετή, είναι, ή θα έπρεπε να είναι, «επιστήμη», ένας κλάδος επιστημονικής γνώσης. Ο Σωκράτης πίστευε πως όλα είναι γνώση, και μάλιστα γνώση που προχωρεί από μέσα προς τα έξω, καθώς είναι ανάμνηση... πίστευε πως η αρετή δεν είναι ένα σύνολο από πρότυπα συμπεριφοράς, που πρέπει να προσληφθούν με τον εθισμό, αλλά είναι μία συνεπής πνευματική στάση, που ξεπηδά από μία δυναμική κατανόηση της φύσης και της ανθρώπινης ζωής. Είναι η αρετή μία γνώση όχι όμως ως καθαρή λογική αλλά έχει σχέση με την ανθρώπινη φύση ολοκληρωτικά. Επίσης, οι σοφιστές παρείχαν την γνώση έτοιμη, ως προϊόν αντί πληρωμής.

Ο Σωκράτης πιστεύει σε αντικειμενικού κύρους αλήθειες, οι οποίες όμως δεν έχουν τον χαρακτήρα της έτοιμης γνώσης.

Οι σοφιστές θεωρούσαν ότι η γνώση του ανθρώπου για τα πράγματα είναι σχετική, δηλαδή εξαρτάται από τα μέσα και τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες της ζωής του. Από αυτήν την αντίληψη προκύπτει και η φράση του Πρωταγόρα : “για όλα τα πράγματα μέτρο είναι ο άνθρωπος, για αυτά που υπάρχουν ότι υπάρχουν, για αυτά που δεν υπάρχουν ότι δεν υπάρχουν”. Αυτό υποδηλώνει πως για τους σοφιστές καμία ουσία απόλυτη και αναλλοίωτη δεν υπάρχει, πράγμα που αντιθέτως πίστευε τόσο ο Σωκράτης όσο και ο Πλάτωνας. Και δεν ισχύει, επίσης, για τους σοφιστές καμία διάκριση μεταξύ της πραγματικότητας που αντιλαμβάνονται οι αισθήσεις και κάποιας άλλης αλήθειας, στην οποία ο άνθρωπος έχει πρόσβαση μόνο με τον νου, σε αντίθεση με τους δύο φιλοσόφους που ήταν θιασώτες του δυϊσμού. Για τους σοφιστές πραγματικότητα και αλήθεια είναι μόνο αυτές που αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος. Αυτό όμως σημαίνει τελικά πως καμία αλήθεια και καμία αρχή δεν υπάρχει από μόνη της· ο άνθρωπος ορίζει το μέτρο των πραγμάτων, άρα ο άνθρωπος ορίζει την αλήθεια.

Βάσει αυτών κατανοούμε γιατί ο Σωκράτης και ο Πλάτωνας, που αναζητούσαν με πάθος μία απόλυτη και αναλλοίωτη αλήθεια, η οποία ορίζεται ανεξάρτητα από τον άνθρωπο και την οποία ο άνθρωπος οφείλει να αναζητήσει, αντιτάχθηκαν με τόσο πάθος στις σοφιστικές διδασκαλίες.

Την θέση του παραδοσιακού τύπου διδασκαλίας στον Σωκράτη την παίρνει σε αυτόν η **ειρωνεία και η μαιευτική**. Με την σχολαστική και πεζολόγο διαλεκτική του, ο Σωκράτης καταλήγει επαγωγικά στην διατύπωση ορισμών που ανοίγουν τον δρόμο στην διερεύνηση της βαθύτερης ουσίας των όντων.

Ο Σωκράτης πραγματεύεται τις ηθικές αρετές και προσπαθούσε πρώτος αυτός να δώσει σχετικά με αυτές γενικούς ορισμούς. Ως διδάσκαλος ο Σωκράτης περισσότερο παρακινεί τους άλλους να ανακαλύψουν την αλήθεια, παρά τούς την προσφέρει ο ίδιος.

Η γνωσιολογική ανάλυση που κάνει ο Πλάτωνας μέσα στην Πολιτεία μέσω του Σωκράτη και ορίζει τι είναι η γνώση είναι η εξής : “ αυτό που υπάρχει, μπορεί να γίνει γνωστό· αυτό που δεν υπάρχει είναι άγνωστο” (477d) · δηλαδή, δεν μπορεί να υπάρξει γνώση αν δεν αναφέρεται σε κάποιο ὄν, γνωρίζεται μόνο ό,τι υπάρχει· ό,τι είναι ανύπαρκτο μένει και ολοκληρωτικά άγνωστο.

Έτσι, λοιπόν, σχηματίζονται δύο κατηγορίες· στην πρώτη η γνώση αντιστοιχεί στο ὄν, ενώ στην δεύτερη κατηγορία η αγνωσία αντιστοιχεί στο μὴ ὄν· ωστόσο, μεταξύ των δύο αυτών κατηγοριῶν παρεμβάλλεται και η μεσάζουσα κατάσταση τῆς δόξης (= γνώμης, άποψης), η οποία βρίσκεται μεταξύ της γνώσης και της αγνωσίας, όπως και το αντικείμενό της τίθεται ανάμεσα από τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν. Η μεσάζουσα αυτή κατάσταση, που χαρακτηρίζεται ως “δόξα”, δεν είναι άγνοια αλλά ούτε και γνώση, διότι δεν έχει την σταθερότητα της επιστήμης και δεν κατανοεί τα ὄντα δυνάμει των ιδεῶν.

Ως γενικό συμπέρασμα πια συνάγεται ότι ο άνθρωπος που παραδίνεται και παραμένει στην ενατένιση και επισκόπηση της πολλότητας των επί

μέρους αντικειμένων, επειδή όπως εξηγήσαμε έχει στα χέρια του μια γνώση ενδεχόμενη, δηλαδή δόξα, δεν είναι φιλόσοφος, αλλά φιλόδοξος, όπως οι σοφιστές οι οποίοι είναι κενοί αλήθειας και επαγγέλλονται την παιδεία. Και αντιθέτως φιλόσοφος είναι αυτός που απέναντι στα όντα αναζητεί την αλήθεια και μπορεί από την διασπασμένη και αόριστη πολλότητα των επί μέρους αντικειμένων να καταλάβει τα πράγματα στηριγμένος στο κοινό τους στοιχείο, να καταλάβει την κοινή βάση τους και έτσι να προχωρήσει στην ενατένιση της κοινωνίας των ειδών (τῶν ὄντων) και να αντιληφθεί τα πράγματα μόνο κάτω από την προϋπόθεση της αναφοράς τους στις ιδέες.

B3.

1-A., 2-Γ, 3-B, 4-B, 5-Γ.

B4α.

φανόν – φάσμα, ἀνασχέσθαι – ανακωχή, περιακτέον – άξονας, τετραμμένω – ανατροπή, ἐντιθέντες – παρακαταθήκη, ἀπόλλυσι – απώλεια.

B4β.

ἐπαγγελλόμενοι : στο κείμενο το ρήμα ἐπαγγέλλομαι σημαίνει “δηλώνω ως επάγγελμα”. Στα νέα ελληνικά διαφόρως : Οι προεκλογικές επαγγελίες των πολιτικών ποτέ δεν υλοποιούνται στην περίπτωση εκλογής τους.

ἐπιστήμης : στο κείμενο το ουσιαστικό ἐπιστήμη σημαίνει “γνώση”. Στα νέα ελληνικά διαφόρως : Η εφαρμογή των επιστημών εξέλιξαν την ανθρωπότητα.

B5.

Τα κοινά σημεία που μπορεί κανείς να εντοπίσει μεταξύ των δύο κειμένων όσον αφορά την παιδεία είναι τα εξής :

1. Πνευματική και ηθική βελτίωση του ανθρώπου.
2. Η Παιδεία μπορεί να τον βοηθήσει να απαλλαγεί από την ύλη και τους καταναγκασμούς αυτής και να οδηγηθεί στην ιδεατή ζωή.
3. Στην παιδευτική μας καλλιέργεια βοηθάει η εσωτερική δύναμη που έχουμε, δηλαδή η φρόνηση.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ : Ξενοφῶντος, Πόροι V, 11-13

Γ1.

[Αν πάλι κανείς σας θεωρεί ότι ο πόλεμος είναι πιο κερδοφόρος οικονομικά για την πόλη απ’ ότι η ειρήνη, εγώ προσωπικά δεν ξέρω πώς αυτά θα κριθούν καλύτερα (για την πόλη) από το να επανεξετάσει πώς κατέληξαν τα παλαιότερα γεγονότα εις βάρος της πόλης. Γιατί, θα διαπιστώσει ότι παλαιότερα, σε εποχή δηλαδή ειρήνης, εισέρευσαν στην πόλη μας πάρα πολλά χρήματα, ενώ σε περίοδο πολέμου όλα αυτά δαπανήθηκαν· θα καταλάβει, επίσης, αν εξετάσει τα γεγονότα, ότι αυτή την περίοδο εξαιτίας του πολέμου πολλά από τα έσοδα

χάθηκαν και ότι αυτά που εισέρευσαν δαπανήθηκαν ήδη σε διάφορες ποικίλων ειδών πολεμικές ανάγκες, ενώ θα καταλάβει ότι, όταν πια έγινε ειρήνη στην θάλασσα, αυξήθηκαν τα έσοδα και ότι υπάρχει η δυνατότητα πια για τους πολίτες να αξιοποιήσουν αυτά σε ό,τι θελήσουν.] Αν κάποιος μέ ρωτήσει : Αλήθεια, αν κανείς αδικεί την πόλη, υποστηρίζεις ότι πρέπει να διατηρούμε την ειρήνη απέναντί του; Όχι, δεν θα τό υποστηρίζα· αλλά περισσότερο λέω ότι πολύ πιο γρήγορα θα τιμωρήσουμε αυτόν, αν δεν αδικούμε κανέναν· γιατί, πολύ απλά, δεν θα έχει κανέναν ως σύμμαχο.

Γ2.

Ευσύνοπτα τα πλεονεκτήματα της ειρήνης είναι τα εξής : Ηρεμία, αύξηση εσόδων, ευμάρεια, ενώ τα μειονεκτήματα του πολέμου είναι : ταραχή, αστάθεια, ζημία οικονομική.

Γ3α.

ἐξέλειπες, εἰσήεις/εἰσήεισθα, κατεδαπανῶ.

Γ3β.

μάλα – μᾶλλον – μάλιστα. / ταχέως – θᾶπτον – τάχιστα.

Γ3γ.

τισί, αἱ πρόσοδοι, πολίτα.

Γ4α.

- ἡ εἰρήνην : β' ὅρος σύγκρισης (α' ὅρος πόλεμος).
- ταῦτα : υποκείμενο του ρήματος **κριθείη** (αττική σύνταξη).
- τῶν προσόδων : γενική διαιρετική (ετερόπτωτος προσδιορισμός) στο **πολλάς**.
- ἄγειν : υποκείμενο του απροσώπου ρήματος **χρή**, τελικό απαρέμφατο.

Γ4β.

ἀνενεχθέντα : κατηγορηματική μετοχή λόγω του ρήματος **εὕρησει**, συνημμένη στο αντικείμενο **χρήματα** του ρήματος αυτού.

Γ4γ.

- πῶς ἂν κριθείη : πλάγια ερωτηματική, μερικής άγνοιας, ως αντικείμενο του ρήματος οὐκ οἶδα.
- ὡς χρή καὶ πρὸς τοῦτον ἄγειν : ειδική πρόταση, ως αντικείμενο του ρήματος λέγεις.